

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Філологічний факультет

Кафедра історії та культури української мови

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан

проф. Борис БУНЧУК

12 серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

Церковнослов'янська мова

(назва навчальної дисципліни)

ОБОВ'ЯЗКОВА

(вказати: обов'язкова / вибіркова)

Освітньо-професійна програма Богослов'я

(назва програми)

Спеціальність 041 Богослов'я

(вказати: код, назва)

Галузь знань 04 Богослов'я

(вказати: шифр, назва)

Рівень вищої освіти перший бакалаврський

(вказати: перший бакалаврський/другий магістерський)

Філологічний факультет

(назва факультету/інституту, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаною освітньо-професійною програмою)

Мова навчання українська

(вказати: на якій мові читається дисципліна)

Чернівці 2024 рік

Робоча програма навчальної дисципліни „Церковнослов'янська мова”
складена відповідно до освітньо-професійної програми «Богослов'я» першого
рівня вищої освіти зі спеціальності 041 Богослов'я галузі знань 04 Богослов'я.

Розробники: к. філол. н., асист. Галина АРТЕМЕНКО

Погоджено з гарантом ОП,
Затверджено на засіданні кафедри історії та культури української мови
Протокол № 1 від 12 серпня 2024 року

Завідувач кафедри історії
та культури української мови

Наталія КОЛЕСНИК

Схвалено методичною радою філологічного факультету

Протокол № 1 від 12 серпня 2024 року

Голова методичної ради
філологічного факультету

Алла АНТОФІЙЧУК

1. Пояснювальна записка.

Навчальна дисципліна „Церковнослов'янська мова” є обов'язковою із циклу загальної підготовки теолога, що дає можливість майбутньому священникові не лише пізнати мову, якою майже тисячу років правили службу в церкві, а й збагатити своє мовлення. На теологічному факультеті звичайно подають лише короткі відомості про старослов'янську мову як мову перших перекладів грецьких богослужбових книг на слов'янську мову, здійснених у другій половині IX ст. Костянтином (Кирилом) та Мефодієм, а основну увагу зосереджують на церковнослов'янській мові української редакції (такий термін прийнято у мовознавстві щодо мови церкви XII – XXI ст., яка витоками має старослов'янську мову, але на території України набула певних особливостей і яку майже тисячу років використовували для духовних потреб українців). Вивчення давньоцерковнослов'янської мови IX – XI століть дає можливість студентам побачити причинно-наслідкові зв'язки у розвитку церковнослов'янської мови, свідомо сприймати орфографічні правила сучасної церковнослов'янської мови.

Навчальна дисципліна „Церковнослов'янська мова” спирається на лінгвістичні знання, отримані в середній загальноосвітній школі, і є дотичним до вивчення курсів „Давньогрецька мова“, „Богослужбовий устав“, „Літургіка“, „Церковний спів“, „Богослужбова практика“.

Навчальна дисципліна „Церковнослов'янська мова” передбачає оволодіння вміннями читання, письма, засвоєння студентами нормативної граматики, навичок граматичного аналізу, розуміння і перекладу текстів Святого Письма та літургійних текстів, засвоєння церковнослов'янської лексики, вивчення молитов, тропарів, псалмів, паремій тощо.

Мета навчальної дисципліни – сформувати знання про історію створення старослов'янської (давньоцерковнослов'янської) мови (IX – XI ст.), її функціонування та розвиток на території України, засвоїти правила читання та фонетичну, орфографічну, лексичну, морфологічну й синтаксичну системи нової (сучасної) церковнослов'янської мови (української редакції).

Завдання навчальної дисципліни:

- ознайомитися з основними теоретичними питаннями програми курсу;
- навчитися вільно читати старослов'янські та сучасні церковнослов'янські тексти з українською вимовою; читати так, щоб не відволікати увагу на техніку читання, а зосереджуватися на змісті читаного;
- навчитися правильно сприймати зміст церковнослов'янських текстів, уміти робити граматично точний їх переклад;
- знати напам'ять основні молитви та піснеспіви церковнослов'янською мовою.

На практичних заняттях з елементами лекційно-теоретичного підходу викладач знайомить студентів з основними теоретичними питаннями, з найважливішою літературою з проблеми, з'ясовує розуміння основних теоретичних положень, звертаючи увагу на дискусійні питання; студенти читають тексти, виконують вправи на переклад із поясненням фонетичних, морфологічних та синтаксичних особливостей тексту, поглиблюють засвоєння теоретичного матеріалу, формують необхідні вміння та навички шляхом читання, виконання аудиторних вправ, завдань, що потребують домашньої підготовки, виконують самостійні та контрольні роботи. При вивченні церковнослов'янської мови на практичних заняттях використовуємо фотокопії текстів різних періодів розвитку церковнослов'янської мови, хоча основну увагу звертаємо на сучасну церковнослов'янську мову (Молитовник, Псалтир, тексти із богослужбових книг тощо).

Постреквізити: церковний спів, православний богослужбовий устав, літургіка, богослужбова практика, богослужбова гомілетична практика, богослужбова місіонерська практика.

2. Результати навчання:

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі в галузі богослов'я.

Загальні компетентності.

ЗК 06. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 08. Здатність працювати автономно.

ЗК 09. Здатність працювати в команді.

Спеціальні (фахові компетентності).

СК 01. Здатність здійснювати аналіз текстів Святого Письма, священних текстів та богословської літератури із застосуванням методів богослов'я та інших наук.

СК 02. Здатність визначати взаємодії та взаємозв'язки між богословськими традиціями, оцінювати суспільну і культурну роль богослов'я в історичному та сучасному контекстах.

СК 03. Здатність аналізувати й характеризувати усталені та нові богословські традиції, богослужбові та релігійноправові практики.

СК 05. Здатність застосовувати богословські знання в професійній діяльності та суспільному житті відповідно до віроповчальних та морально-етичних засад і принципів.

СК 07. Здатність вести просвітницьку діяльність в галузі богослов'я.

СК 08. Здатність проводити консультативну і експертноаналітичну діяльність в галузі богослов'я.

СК 10. Здатність застосовувати богословські знання та навички в практичній богослужбовій і позабогослужбовій діяльності.

Програмні результати навчання.

ПРН 1. Застосовувати норми та стилі літературної української мови у спілкуванні і практичній діяльності.

ПРН3. Набути навичок осмислення богословських питань у контексті викликів сучасності.

ПРН4. Аналізувати інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, інтерпретувати, впорядковувати, класифікувати й систематизувати інформацію.

ПРН6. Мати концептуальні знання гуманітарних та соціальних наук, необхідні для критичного осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері богослов'я.

ПРН7. Аналізувати історію виникнення, основні етапи формування, структуру та принципи тлумачення Святого Письма та інших священних текстів в історичному, соціальному, філологічному, канонічному і культурному контекстах.

ПРН8. Розуміти взаємозв'язки богословських традицій та їх роль в історичному і сучасному контексті.

ПРН9. Розуміти специфіку усталених та нових богослужбових (літургійних), духовних (молитовних) та релігійно-правових практик богословських традицій.

ПРН10. Аналізувати першоджерела та наукові праці, визначальні для оформлення богословських традицій.

ПРН13. Пояснювати основи, принципи і методи богослов'я та застосовувати їх у практичній діяльності.

ПРН14. Вміти презентувати богословську думку в межах представницької і посередницької діяльності.

ПРН15. Вміти звершувати та/або співзвершувати богослужіння, таїнства, молитви, обряди (відповідно до конфесійних особливостей), провадити професійну позабогослужбову діяльність.

У результаті вивчення навчальної дисципліни „Церковнослов’янська мова“ **студенти повинні:**

знати:

- умови виникнення старослов’янської (давньоцерковнослов’янської) мови;
- основні закономірності розвитку церковнослов’янської мови на терені сучасної України;
- історію формування української редакції церковнослов’янської мови;
- значення церковнослов’янської мови для історії та практики православного богослужіння;
- звукове і числове значення букв кирилиці, нарядкові та розділові знаки;
- основний лексичний склад церковнослов’янської мови;
- основні орфоепічні, орфографічні, фонетичні, морфологічні та синтаксичні особливості церковнослов’янської мови (української редакції);

уміти:

- вільно прочитати та перекласти церковнослов’янський текст;
- робити граматичний аналіз текстів Святого Письма та літургійних текстів;
- користуватися словниками церковнослов’янської мови;
- знати напам’ять основні молитви, тропарі та окремі псалми церковнослов’янською мовою;
- застосовувати набуті знання у професійній діяльності;

володіти навичками:

- вільно і правильно прочитати будь-який церковнослов’янський текст;
- пояснити значення тих чи тих церковнослов’янських слів та виразів;
- використовувати у професійній діяльності, особливо у проповідях, церковнослов’янські вислови.

Опис навчальної дисципліни Загальна інформація

Назва навчальної дисципліни <u>Церковнослов’янська мова</u>												
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин					Вид підсумкового контролю	
			Кредитів	годин	змістових модулів	лекції	Практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота		індивідуальні завдання
Денна	1	1	5,0	150	2		60			90		Іспит

3.2. Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	усього	лекції	практичні	індивідуальні	Самостійна робота
Змістовий модуль 1. ВСТУП. ФОНЕТИКА.					
Тема 1. Навчальна дисципліна „Церковнослов'янська мова“ та значення її вивчення	2		2		
Тема 2. Історія виникнення та розвитку старослов'янської (давньоцерковнослов'янської) мови	12		2		10
Тема 3. Старослов'янські (давньоцерковнослов'янські) азбуки	4		4		
Тема 4. Пам'ятки старослов'янської (давньоцерковнослов'янської) мови	10				10
Тема 5. Фонетична система старослов'янської (давньоцерковно-слов'янської) мови	4		4		
Тема 6. Історія формування церковно-слов'янської мови української редакції	2		2		
Тема 7. Графіка та орфографія сучасної церковнослов'янської мови	4		4		
Тема 8. Пам'ятки церковнослов'янської мови української редакції	10				10
Тема 9. Фонетичні особливості церковнослов'янської мови української редакції	4		4		
Тема 10. Лексикологія церковнослов'янської мови	2		2		
Тема 11. Лексикографія церковнослов'янської мови	10				10
Тема 12. Історія вивчення церковнослов'янської мови	10				10
Тема 13. Читання церковнослов'янських текстів	6		6		
Разом за змістовим модулем 1	80		30		50
Змістовий модуль 2. МОРФОЛОГІЯ І СИНТАКСИС.					
Тема 14. Морфологія церковнослов'янської мови. загальні зауваги	12		2		10
Тема 15. Іменник	4		4		
Тема 16. Займенник	4		4		
Тема 17. Прикметник	4		4		
Тема 18. Числівник	2		2		
Тема 19. Дієслово	4		4		
Тема 20. Прислівник, службові частини мови та вигук	12		2		10
Тема 21. Синтаксис церковнослов'янської мови	12		2		10
Тема 22. Основні труднощі перекладу церковнослов'янського тексту на українську мову	16		6		10
Разом за змістовим модулем 3	70		30		40
Усього годин	150		60		90

3.4. Тематика практичних занять

	Теми практичних занять	Кількість годин
1	<p>КУРС „ЦЕРКОВНОСЛОВ'ЯНСЬКА МОВА“ ТА ЗНАЧЕННЯ ЙОГО ВИВЧЕННЯ</p> <p>Терміни <i>старослов'янська мова</i> та <i>церковнослов'янська мова</i>, їх використання у мовознавстві та богослів'ї. Інші терміни на позначення мови церкви різних віків. Значення вивчення церковнослов'янської мови. Загальна характеристика основної літератури з курсу.</p>	2
2	<p>ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СТАРОСЛОВ'ЯНСЬКОЇ (ДАВНЬОЦЕРКОВНОСЛОВ'ЯНСЬКОЇ) МОВИ</p> <p>Історія виникнення і розвитку старослов'янської давньоцерковнослов'янської мови. Діяльність Костянтина (Кирила) і Мефодія.</p> <p>Питання про народнорозмовну основу старослов'янської (давньоцерковнослов'янської) мови.</p>	2
3	<p>СТАРΟΣЛОВ'ЯНСЬКІ (ДАВНЬОЦЕРКОВНОСЛОВ'ЯНСЬКІ) АЗБУКИ</p> <p>Старослов'янські (давньоцерковнослов'янські) азбуки кирилиця і глаголиця, їх походження та поширення в країнах слов'янського світу. Звукове значення букв кирилиці в старослов'янській (давньоцерковнослов'янській) мові.</p> <p>Числове значення букв кирилиці. Надрядкові знаки у старослов'янській (давньоцерковно-слов'янській) мові. Використання розділових знаків у старослов'янській (давньоцерковно-слов'янській) мові. Система літочислення у старослов'янській (давньоцерковнослов'янській) мові („від створення світу“ та „від Різдва Христового“).</p> <p>Азбучні молитви. Уявлення про церковнослов'янську азбуку як явище сакральне.</p>	4

5	<p>ФОНЕТИЧНА СИСТЕМА СТАРОСЛОВ'ЯНСЬКОЇ (ДАВНЬОЦЕРКОВНО-СЛОВ'ЯНСЬКОЇ) МОВИ</p> <p>Система голосних старослов'янської (давньо-церковнослов'янської) мови др. пол. IX ст. Зміни зредукованих голосних залежно від фонетичного положення у слові (сильна і слабка позиції).</p> <p>Система приголосних старослов'янської (давньо-церковнослов'янської) мови другої половини IX ст. Постійно тверді та постійно м'які приголосні. Складотворчі і нескладотворчі плавні.</p> <p>Побудова складу у старослов'янській (давньо-церковнослов'янській) мові другої половини IX ст. Діяння закону відкритого складу.</p> <p>Чергування голосних та приголосних звуків у старослов'янській (давньоцерковнослов'янській) мові: а) зумовлені дією закону відкритого складу; б) викликані зміною приголосних з [й]; в) зумовлені палаталізацією задньоязикових приголосних; г) чергування голосних звуків, успадковані з праіндоєвропейської мови).</p> <p>Основні фонетичні особливості старослов'янської (давньоцерковнослов'янської) мови порівняно з іншими слов'янськими мовами.</p> <p>Фонетичні особливості старослов'янської (давньоцерковнослов'янської) мови, зафіксовані у пам'ятках XI – частково X століть. Занепад зредукованих голосних у звуковій системі старослов'янської (давньоцерковнослов'янської) мови та його наслідки. Процеси, не пов'язані із занепадом зредукованих голосних.</p> <p>Читання старослов'янського тексту (притча про блудного сина із Остромирового Євангелія 1054 –1056 рр.).</p>	4
6	<p>ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ ЦЕРКОВНО-СЛОВ'ЯНСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЇ РЕДАКЦІЇ</p> <p>Церковнослов'янські мови як продовження старослов'янської (давньоцерковнослов'янської) мови. Ізводи церковнослов'янської мови. Історія розвитку та функціонування церковно-слов'янської мови на території України.</p> <p>Основні правила читання церковнослов'янських текстів з українською вимовою.</p> <p>Культурно-історичне значення церковнослов'янської мови (далі – ЦСМ).</p>	2

7	<p align="center">ГРАФІКА ТА ОРФОГРАФІЯ СУЧАСНОЇ ЦЕРКОВНОСЛОВ'ЯНСЬКОЇ МОВИ</p> <p>Коротко з історії церковнослов'янського правопису.</p> <p>Азбука. Звукове значення букв кирилиці в церковнослов'янській мові української редакції. Правила вживання окремих літер у сучасній церковнослов'янській мові: букви „глаголь”, „зіло”, „єр”, „єрь”; „кси”, „пси”, „фіта”, правила читання букви „іжиця”; форми написання букви „ук”, „он” та „омега”; букви „я” та „юс малий”, форми написання „єсть”).</p> <p>Числове значення букв кирилиці в сучасній церковнослов'янській мові. Способи запису чисел від 1 до 10, від 11 до 19, від 21 і далі. Позначення цілих десятків, сотень, тисяч.</p> <p>Надрядкові знаки в сучасній церковнослов'янській мові: паєрик; титла, їх різновиди, значення та використання; наголоси та придиhi, їх значення та використання.</p> <p>Розділові знаки в сучасній церковнослов'янській мові, їх схожість та відмінність від розділових знаків української мови.</p> <p>Уживання великої літери в церковнослов'янських текстах.</p> <p>Типи письма в історії кирилиці.</p> <p>Читання Молитовника церковнослов'янською мовою та вивчення найпоширенішої лексики з нього.</p>	4
9	<p align="center">ФОНЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЦЕРКОВНОСЛОВ'ЯНСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЇ РЕДАКЦІЇ</p> <p>Система голосних і система приголосних звуків церковнослов'янської мови української редакції.</p> <p>Чергування голосних та приголосних звуків церковнослов'янської мови української редакції.</p> <p>Особливості наголошування слів в українському варіанті церковнослов'янської мови.</p> <p>Читання Молитовника церковнослов'янською мовою та вивчення найпоширенішої лексики з нього.</p>	4
10	<p align="center">ЛЕКСИКОЛОГІЯ ЦЕРКОВНОСЛОВ'ЯНСЬКОЇ МОВИ</p> <p>Загальна характеристика лексики церковнослов'янської мови.</p> <p>Основні особливості лексичного складу старослов'янської (давньоцерковнослов'янської) мови (багатство і різноманітність; гапакси).</p> <p>Лексика старослов'янської (давньоцерковно-слов'янської) мови з погляду джерел формування.</p> <p>Пізнiші зміни в лексиці церковнослов'янської мови української редакції.</p> <p>Роль церковнослов'янської лексики в різних стилях української мови.</p> <p>Читання Псалтиря церковнослов'янською мовою та вивчення найпоширенішої лексики з нього.</p>	2

13	<p>ЧИТАННЯ ЦЕРКОВНОСЛОВ'ЯНСЬКИХ ТЕКСТІВ</p> <p>Читання Молитовника, Псалтиря та інших богослужбових текстів церковнослов'янською мовою з фонетичним та орфографічним коментарем.</p> <p>Вивчення основної лексики церковнослов'янської мови.</p>	6
14	<p>МОРФОЛОГІЯ ЦЕРКОВНОСЛОВ'ЯНСЬКОЇ МОВИ. ЗАГАЛЬНІ ЗАУВАГИ</p> <p>Загальна характеристика морфологічної системи церковнослов'янської мови.</p> <p>Графічне протиставлення відмінків та форм, які однаково звучать в однині та в множині чи двоїні (іменники, прикметники, займенники, числівники, дієприкметники).</p>	2
15	<p>ІМЕННИК</p> <p>Іменник. Рід, число та відмінок іменників. Іменники 1 відміни, характеристика їх відмінювання. Особливості відмінювання іменників 1 відміни з основою на г, к, х. Іменники 2 відміни, особливості їх відмінювання. Особливості відмінювання іменників 2 відміни з основою на г, к, х. Іменники 3 відміни, їх відмінювання. Іменники 4 відміни (іменники середнього роду з -ен-, іменники середнього роду з -ат- (-#т-), іменники середнього роду з -ес-, іменники жіночого роду з -ер-, іменники жіночого роду з -ов-, іменники чоловічого роду на -нь), особливості їх відмінювання.</p>	4
16	<p>ЗАЙМЕННИК</p> <p>Поділ займенників на групи (розряди) за значенням. Особові займенники і зворотний займенник, особливості їх відмінювання. Неособові займенники, класифікація за значенням і особливості їх відмінювання. Відмінювання слова и4же. Відмінювання кто2, что2.</p>	4
17	<p>ПРИКМЕТНИК</p> <p>Розряди прикметників за значенням, їх творення. Іменні (короткі) прикметники, особливості їх відмінювання. Форма кличного відмінка коротких прикметників. Різниця у відмінюванні іменників та коротких прикметників. Творення і відмінювання займенникових (повних) прикметників. Творення та вживання вищого і найвищого ступенів порівняння прикметників церковнослов'янської мови. Суплетивні форми ступенів порівняння.</p>	4
18	<p>ЧИСЛІВНИК</p> <p>Кількісні числівники прості, складні і складені. Відмінювання простих числівників. Складні та складені кількісні числівники, їх відмінювання. Порядкові числівники, їх творення і відмінювання. Збірні, кратні та дробові числівники, їх відмінювання.</p>	2

19	<p align="center">ДІЄСЛОВО</p> <p>Основні граматичні категорії дієслова (спосіб, час, число, особа, стан, вид). Система часових форм. Тематичні й атематичні дієслова. Теперішній час дієслів. Тематичне та атематичне дієвідмінювання в теперішньому часі. Дієслово бути в теперішньому часі. Майбутній час дієслів. Проста та складені форми майбутнього часу. Дієслово бути у простому майбутньому часі. Аорист, його значення і дієвідмінювання. Дієслово бути в аористі. Імперфект, його значення, творення і дієвідмінювання. Дієслово бути в імперфекті. Перфект, його значення, творення і дієвідмінювання. Плюсquamперфект (давноминулий час), його значення, творення і дієвідмінювання. Дієвідмінювання неправильних дієслів. Умовний спосіб дієслів, його значення, творення і дієвідмінювання. Наказовий і бажальний способи дієслів, їх значення, творення і дієвідмінювання.</p> <p>Активні дієприкметники теперішнього і минулого часів, їх творення і відмінювання. Пасивні дієприкметники теперішнього і минулого часів, їх творення і відмінювання. Повні і короткі форми дієприкметників, особливості перекладу коротких форм.</p>	4
20	<p>ПРИСЛІВНИК, СЛУЖБОВІ ЧАСТИНИ МОВИ ТА ВИГУК</p> <p>Прислівники церковнослов'янської мови, їх розряди за значенням та творення від різних відмінкових форм іменних частин мови та від займенникових основ. Правопис прислівників.</p> <p>Частка, сполучник, прийменник та вигук у церковнослов'янській мові. Особливості значення та використання деяких сполучників та прийменників.</p>	2
21	<p>СИНТАКСИС ЦЕРКОВНОСЛОВ'ЯНСЬКОЇ МОВИ</p> <p>Загальна характеристика синтаксису церковнослов'янської мови. Види підрядного зв'язку.</p> <p>Просте речення. Головні члени речення – підмет та присудок, їх види (простий дієслівний присудок, складений дієслівний присудок, складений іменний присудок) та способи їх вираження. Займенник у ролі підмета. Особливості узгодження присудка з підметом.</p> <p>Другорядні члени речення (означення, додаток, обставина), їх види та способи вираження.</p> <p>Складні речення, їх типи. Загальна характеристика сполучникових та безсполучникових складних речень. Складносурядні речення. Види сурядного зв'язку. Складнопідрядні речення. Види підрядних речень.</p>	2

22	<p style="text-align: center;">ОСНОВНІ ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ЦЕРКОВНОСЛОВ'ЯНСЬКОГО ТЕКСТУ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ</p> <p>Основні причини труднощів перекладу церковнослов'янського тексту на українську мову.</p> <p>Особливості вживання окремих відмінків (орудного, давального та знахідного) у реченні.</p> <p>Особливості утворення і перекладу конструкцій із подвійними відмінками: „називний предикативний“ відмінок; „подвійний знахідний“ відмінок.</p> <p>Уживання інфінітивів і конструкцій із ними в церковнослов'янській мові: зворот „знахідний з інфінітивом“, структура, особливості перекладу; зворот „давальний з інфінітивом“, особливості його перекладу.</p> <p>Давальний самостійний відокремлений зворот: структура, особливості перекладу й уживання.</p> <p>Уживання займенника иже, особливості перекладу на українську мову. Слово яkw в церковнослов'янських текстах, переклад конструкцій із ним.</p> <p>Синтаксична конструкція „да + теперішній (майбутній) час дієслова“ у функції підрядного речення мети.</p> <p>Вираження заперечення в церковнослов'янській мові. Заперечні частки не та ни, їх уживання. Особливості утворення і перекладу церковнослов'янського заперечення на українську мову.</p> <p>Плеонастичні вирази: особливості їх утворення, значення та переклад.</p> <p>Переклад основних молитов та піснеспівів із церковнослов'янської мови на українську.</p>	6
----	---	---

3.7. Самостійна робота студента

Змістовий модуль	Тема	Зміст завдання для самостійного опрацювання у межах теми	Кількість годин
ЗМ1	Тема 2. Історія виникнення та розвитку старослов'янської (давньоцерковнослов'янської) мови	Історія виникнення і розвитку старослов'янської давньоцерковнослов'янської мови. Діяльність Костянтина (Кирила) і Мефодія.	10
ЗМ1	Тема 4. Пам'ятки старослов'янської (давньоцерковнослов'янської) мови	Загальна характеристика пам'яток старослов'янської (давньоцерковнослов'янської) мови. Глаголичні пам'ятки. Кириличні пам'ятки. Слов'янські пам'ятки, написані латинкою.	10
ЗМ1	Тема 8. Пам'ятки церковнослов'янської мови української редакції	Загальна характеристика пам'яток церковно-слов'янської мови української редакції. Перекладна релігійна література (євангелія, псалтирі, апостоли, мінеї, требники, релігійно-повчальні збірники, патерики та апокрифи). Оригінальна релігійна література (слова, життя святих, патерики). Література нерелігійного характеру (літописи, юридична література, лінгвістичні праці, художня література). Читання Молитовника церковнослов'янською мовою та вивчення найпоширенішої лексики з нього.	10
ЗМ2	Тема 11. Лексикографія церковнослов'янської мови	Церковнослов'янська лексикографія XVI–XVII ст. Церковнослов'янська лексикографія XVIII–XIX ст. Словники церковнослов'янської мови, видані у XX–XXI ст.	10
ЗМ2	Тема 12. Історія вивчення	Найдавніші граматики	10

	церковнослов'янської мови	церковнослов'янської мови. Вивчення церковнослов'янської мови в XIX ст.	
ЗМ2	Тема 14. Морфологія церковнослов'янської мови. загальні зауваги	Загальна характеристика морфологічної системи церковнослов'янської мови.	10
ЗМ2	Тема 20. Прислівник, службові частини мови та вигук	Частка, сполучник, прийменник та вигук у церковнослов'янській мові. Особливості значення та використання деяких сполучників та прийменників.	10
ЗМ2	Тема 21. Синтаксис церковнослов'янської мови	Складносурядні речення. Види сурядного зв'язку. Складнопідрядні речення. Види підрядних речень.	10
ЗМ2	Тема 22. Основні труднощі перекладу церковнослов'янського тексту на українську мову	Основні причини труднощів перекладу церковнослов'янського тексту на українську мову.	10

Зміст завдань для індивідуальної роботи

Упродовж семестру студенти виконують одне індивідуальне завдання, яке є обов'язковим, але дає можливість набрати додаткові бали. Індивідуальне навчально-дослідне завдання полягає в написанні реферату чи створенні презентації (в електронному вигляді) на тему:

1. Назва першої літературної мови слов'ян та назви церковної мови пізніших періодів.
2. Редакції та ізводи старослов'янської та церковнослов'янської мов.
3. Сміслові значення абетки, укладеної Костянтином.
4. Основні етапи її функціонування церковнослов'янської мови на терені сучасної України.
5. Фонетичні особливості церковнослов'янської мови української редакції.
6. Фонетичні особливості церковнослов'янських мов в українській мові.
7. Словотвірні особливості церковнослов'янських мов в українській мові.
8. Морфологічні особливості церковнослов'янських мов в українській мові.
9. Використання церковнослов'янської лексики у мовленні сучасного українського священника.
10. Місце церковнослов'янської лексики в літургії українською мовою.

Студенти повинні упродовж семестру самостійно опанувати теоретичний матеріал курсу та набрати необхідну кількість балів, виконуючи передбачені програмою завдання:

- вивчити напам'ять азбуку Кирилиця;
- виконати самостійні роботи з тем «Фонетика старослов'янської мови», «Фонетичні особливості церковнослов'янської мови української редакції», «Морфологія старослов'янської мови»;
- переписати і прочитати визначений викладачем уривок тексту церковнослов'янською мовою, прокоментувати фонетичні особливості тексту;

- переписати і прочитати визначений викладачем уривок тексту церковнослов'янською мовою, визначати частиномовну приналежність слів у тексті, характеризувати їх;
- прочитати і перекласти визначений викладачем уривок тексту церковнослов'янською мовою, уміти пояснити особливості тексту в аспекті його перекладу;
- вивчити напам'ять молитви, приповістки Соломонові, псалми церковнослов'янською мовою;
- виконувати тести з теоретичних тем курсу.

4. Освітні технології, методи навчання і викладання навчальних дисциплін

Методи навчання

У роботі використовуємо словесні, наочні та практичні **методи навчання**, зокрема: лекцію, пояснення, розповідь, бесіду, спостереження, ілюстрацію, демонстрацію, практичні роботи і вправи.

Залежно від типу пізнавальної діяльності застосовуємо методи: інформаційно-рецептивний (розвиток уваги), репродуктивний (закріплення знань, формування умінь та навичок, розвиток пам'яті, мовлення), проблемний (розвиваємо логічне мислення, формуємо інтерес до навчальної роботи), евристичний (формуємо вміння самостійно здобувати знання, сприяємо розвиткові логічного мислення, виховуємо інтерес до науково-пошукової діяльності), дослідний (розвиток здібності до творчої діяльності).

5. Критерії та засоби оцінювання оцінювання результатів навчання

Критерії оцінювання окремих видів робіт

Азбука кирилиця напам'ять	А	Студент розповідає (пише) азбуку правильно.
	В	Під час розповіді (написання) азбуки трапляються поодинокі огріхи.
	С	Під час розповіді (написання) азбуки студент робить несистемні помилки, назви окремих літер неточні.
	Д	Більше половини літер азбуки студент розповідає (пише) правильно. Помилки системного характеру.
	Е	Більше половини літер азбуки студент розповідає (пише) правильно. Помилки системного характеру. Сплутування букв кирилиці.
	ФХ	Більше половини літер азбуки студент розповідає (пише) неправильно.
Таблиця «Азбуки старослов'янської мови»	А	Таблицю «Азбуки старослов'янської мови» написано правильно, інформацію подано повністю.
	В	Таблицю «Азбуки старослов'янської мови» написано загалом правильно, інформацію подано повністю, у окремих рубриках є помилки.
	С	Таблицю «Азбуки старослов'янської мови» написано загалом правильно, у окремих рубриках є помилки. Відсутня рубрика таблиці.
	Д	Таблицю «Азбуки старослов'янської мови» написано загалом правильно, у окремих рубриках є помилки. Відсутні одна чи кілька рубрик таблиці.

	Е	Таблицю «Азбуки старослов'янської мови» написано загалом правильно, у поданій інформації є помилки. Відсутні кілька рубрик таблиці.
	FX	Більше 50% інформації у таблиці «Азбуки старослов'янської мови» подано неправильно або не подано загалом.
Читання тексту церковнослов'янською мовою	А	Правильно прочитано фрагмент тексту церковнослов'янською мовою. Під час читання усі слова під титлом правильно розшифровано. Студент засвідчує розуміння цілісного тексту та вільно перекладає окремі речення, слова. Фрагмент тексту написано правильно.
	В	Правильно прочитано фрагмент тексту церковнослов'янською мовою. Під час читання трапляються окремі огріхи у вимові специфічних звуків церковнослов'янської мови, майже усі слова під титлом правильно розшифровано. Студент засвідчує розуміння цілісного тексту, виникають труднощі з перекладом окремих слів. Фрагмент тексту написано правильно, поодинокі огріхи написання специфічних букв старослов'янської кирилиці.
	С	Загалом правильно прочитано фрагмент тексту церковнослов'янською мовою. Під час читання трапляються огріхи у вимові специфічних звуків старослов'янської мови, читанні окремих букв і слів; частину слів під титлом неправильно розшифровано або не розшифровано. Студент засвідчує розуміння цілісного тексту, виникають труднощі з перекладом окремих слів, фрагментів речень. Фрагмент тексту загалом написано правильно, але неправильне написання окремих букв, буквосполучень є системним.
	Д	Загалом правильно прочитано фрагмент тексту церковнослов'янською мовою. Читання засвідчує неправильну вимову частини звуків, слів; погане розрізнення окремих букв; частину слів під титлом неправильно розшифровано або не розшифровано. Виникають труднощі з розумінням фрагментів тексту. Неправильно написано букви, слова, що вказує на сплутування та нерозрізнення студентом частини кирилических букв.
	Е	Більше половини тексту церковнослов'янською мовою прочитано правильно. Читання засвідчує неправильну вимову звуків, слів; погане розрізнення окремих букв; слова під титлом неправильно розшифровано або не розшифровано. Виникають труднощі з розумінням прочитаного тексту. Більше половини тексту написано правильно. Системні помилки під час написання букв і слів засвідчують низький рівень усвідомлення переписуваного тексту, відсутність розрізнення

		окремих букв.
	FX	Більше половини тексту церковнослов'янською мовою прочитано і переписано неправильно. Студент не розуміє прочитаного тексту, не бачить чітких меж між словами у переписаному фрагменті. Не може ідентифікувати специфічні старослов'янські літери у тексті і назвати позначені ними звуки. Не вміє розшифровувати слова під титлом та не розуміє призначення надрядкових знаків загалом.
Вивчення тексту церковнослов'янською мовою напам'ять	A	Правильно виголошено фрагмент тексту церковнослов'янською мовою. Під час вимови усі слова під титлом правильно розшифровано.
	B	Правильно виголошено фрагмент тексту церковнослов'янською мовою. Під час вимови трапляються окремі огріхи у вимові специфічних звуків церковнослов'янської мови, майже усі слова під титлом правильно розшифровано.
	C	Загалом правильно виголошено фрагмент тексту церковнослов'янською мовою. Під час вимови трапляються огріхи у вимові специфічних звуків церковнослов'янської мови, вимові окремих букв і слів; частину слів під титлом неправильно розшифровано або не розшифровано.
	D	Загалом правильно виголошено фрагмент тексту церковнослов'янською мовою. Вимова засвідчує неправильну вимову частини звуків, слів; погане розрізнення окремих букв; частину слів під титлом неправильно розшифровано або не розшифровано.
	E	Більше половини тексту церковнослов'янською мовою виголошено правильно. Неправильна вимова звуків, слів; погане розрізнення окремих букв; слова під титлом неправильно розшифровано або не розшифровано.
	FX	Більше половини тексту церковнослов'янською мовою виголошено неправильно або ж не вивчено взагалі.
Самостійна робота, Контрольна робота, усна відповідь	A	Правильні, вичерпні відповіді на всі питання
	B	Відповіді на всі питання загалом правильні, трапляються часткові огріхи, неточності.
	C	Більше 70 % відповіді є правильною, трапляються помилки, які засвідчують прогалини у теоретичних та практичних знаннях студента.
	D	Відповідь засвідчує достатній рівень знань студента. Більше 30% роботи виконано з помилками. Одне завдання не виконано.

	Е	Системні помилки у 50% завдань. Одне або кілька завдань не виконано.
	FX	Студент не виконав більше половини завдань, у роботі наявні системні помилки, які засвідчують відсутність достатнього рівня знань з відповідної теми.
Тести (поточні, екзаменаційні)		Студент отримує бали за кожен правильну відповідь на питання тесту. Кількість балів за одну правильну відповідь визначається пропорційно залежно від максимальної кількості балів за конкретний тест і кількості тестових питань у ньому.
Тести (ректорські контрольні роботи, перескладання іспиту, доскладання академізмиці)	А	90 % і більше правильних відповідей
	В	80-89 % правильних відповідей
	С	70-79 % правильних відповідей
	Д	60-69 % правильних відповідей
	Е	50-59 % правильних відповідей
	FX	Менше 50 % правильних відповідей
Морфологічний розбір слів у реченні	А	Усі пункти морфологічного розбору слів у реченні виконано правильно.
	В	Правильно визначено частиномовну приналежність усіх слів у реченні, переважно правильно (80% і більше) схарактеризовано кожне слово як частину мови.
	С	Правильно визначено частиномовну приналежність усіх слів у реченні, в морфологічному аналізі окремих слів є часткові помилки.
	Д	Правильно визначено частиномовну приналежність усіх слів у реченні, в морфологічному аналізі більшості слів є помилки.
	Е	Є помилки у визначенні частиномовної приналежності слів у реченні, зроблено неправильний морфологічний аналіз половини слів.
	FX	Більше 50% слів у реченні проаналізовано неправильно.

Критерії підсумкового оцінювання

Усна відповідь студента/студентки на екзамені оцінюється за такою шкалою:

31–40 балів – високий (творчий) рівень навчальних досягнень студента/студентки характеризується засвоєнням не лише суттєвих ознак понять, а й розумінням їхніх зв'язків з іншими; знання узагальнені, системні, студент/студентка здатний/а використовувати їх у нестандартних ситуаціях; у розумінні та викладі навчального матеріалу студент/студентка виявляє науковий підхід і творчі здібності, всебічне, систематичне й глибоке знання матеріалу; відповіді на питання білета вичерпні, вирізняються точністю використаних термінів, матеріал викладено послідовно й логічно; студент/студентка вичерпно відповідає на додаткові запитання викладача/ки. (Викладач/ка має право поставити до трьох питань за змістом навчальної програми дисципліни, а не лише за темою питань, сформульованих у білеті).

20–30 балів – достатній (конструктивно-варіативний) рівень навчальних досягнень характеризується знанням суттєвих ознак понять і категорій, студент/студентка вільно оперує ними, тобто відтворює стандартний перелік відомостей про питання білета, однак їхнє розуміння не пов'язане з реальними історичними подіями і життєвими ситуаціями; знання не узагальнені, студент/студентка не вміє переносити їх і використовувати в інших ситуаціях, при цьому виявляє досить повні знання матеріалу, не припускається у відповідях суттєвих неточностей, засвоїв/ла основну літературу, рекомендовану навчальною програмою, іноді послуговується попередніми записами, дає повні відповіді на додаткові запитання викладача/ки.

10–19 балів – середній (репродуктивний) рівень навчальних досягнень: студент/студентка знає основні ознаки поняття, здатний/а відтворити основні відомості про питання білета, виявляє знання та вміння, достатні для подальшого навчання і роботи за спеціальністю; увага студента/студентки прикута до записів, зроблених під час підготовки до відповіді; студент/студентка припускається помилок, відповіді неповно розкривають проблеми та шляхи їхнього розв'язання; відповідає на додаткові поставлені запитання з помилками, однак спроможний/а за допомогою екзаменатора/ки виправити їх.

1–9 балів – низький (рецептивно-продуктивний) рівень навчальних досягнень характеризується дифузно-розсіяними уявленнями про поняття, на основі яких студент/студентка відрізняє їх від інших; студент/студентка відповідає, читаючи зроблені під час підготовки до усної відповіді записи, без допомоги яких у матеріалі орієнтується слабо, допускає принципові помилки; відповідає на додаткові поставлені запитання тільки за допомогою підказок екзаменатора/ки, відповіді не розкривають сутність проблем, сформульованих у питаннях.

0 балів – студент/студентка не розкриває сутність проблем, сформульованих у білеті, або торкається питань поверхово чи фрагментарно, не розкриваючи їх сутності. На додаткові запитання викладача/ки відповісти не може.

Загальна оцінка знань і вмінь студента/студентки виставляється згідно з сумою балів за змістові модулі (бали, набрані під час семестру) та підсумковий модуль (бали, набрані на заліку чи іспитові) і не може перевищувати 100 балів.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90 – 100	A	відмінно	
80 – 89	B	добре	

70 – 79	C		зараховано
60 – 69	D	задовільно	
50 – 59	E		
35 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Оцінки „**A**” („**відмінно**”) заслуговує студент, який виявив всебічні, систематичні і глибокі знання, за повне (90–100 балів) володіння програмовим матеріалом курсу, уміння вільно читати церковнослов'янський текст з українською вимовою, безпомилково визначати фонетичні та граматичні явища церковнослов'янської мови, пояснити процеси, що в ній відбуваються.

Оцінку „**B**” („**добре**”) отримує студент, який засвоїв навчально-програмовий матеріал у достатньому обсязі (80–89 балів), успішно виконав передбачені програмою завдання, засвідчив систематичний характер знань із дисципліни, але при конкретному аналізі допускає незначні неточності.

Оцінку „**C**” („**добре**”) ставимо за порівняно повне і загалом правильне висвітлення студентом основних питань курсу (70–79 балів), знання та вміння викласти тему, однак у відповідях студент допускає окремі похибки і неточності, які не впливають на загальну стрункість знань і свідчать про розуміння студентом теоретичного і практичного матеріалу.

Оцінки „**D**” („**задовільно**”) заслуговує студент, який виявив знання основного навчального матеріалу в обсязі 60–69 балів, необхідному для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією, здатний виконувати завдання, передбачені програмою, однак допускає у відповідях поодинокі грубі помилки.

Оцінку „**E**” („**задовільно**”) ставимо за відповіді, які хоч і свідчать про деяке знання студентом програмового матеріалу (50–59 балів), однак це знання є неповним, поверховим, студент не зовсім точно трактує поняття і терміни, допускає неточності в практичному аналізі тексту; загалом студент володіє мінімальними знаннями, які дозволяють у майбутньому виконувати свої фахові функції.

Оцінку „**FX**” („**незадовільно**”) ставимо студентів, у знаннях якого є прогалини (35–49 балів), який допускає принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, не володіє науковою термінологією, не зовсім розуміє значення конкретних теоретичних і практичних питань, який, однак, прагне покращити свої знання.

Оцінку „**F**” („**незадовільно**”) отримує студент, який набрав менше 35 балів, за неправильні або надто приблизні відповіді на поставлені запитання; обсяги теоретичних знань і практичних навичок такого студента недостатні для виконання фахових обов'язків, тобто він не спроможний продовжити навчання чи приступити до професійної діяльності після закінчення вищого навчального закладу без додаткових занять з цієї дисципліни.

Питання для контролю та самоконтролю

1. Терміни *старослов'янська мова* та *церковнослов'янська мова*, їх використання у мовознавстві та богослів'ї. Історія виникнення старослов'янської мови. Діяльність Костянтина (Кирила) і Мефодія.

2. Церковнослов'янські мови як продовження старослов'янської мови. Історія розвитку церковнослов'янської мови на території України.

3. Основні правила української вимови церковнослов'янського тексту. Наголос як розрізняювальна ознака українського та російського варіантів церковнослов'янської мови.
4. Церковнослов'янська азбука (напам'ять). Звукове значення букв кирилиці в старослов'янській та церковнослов'янській мовах.
5. Числове значення букв кирилиці у старослов'янській та церковнослов'янській мовах.
6. Графіка та орфографія церковнослов'янської мови: букви „глаголь”, „зіло”, „єр”, „єрь”.
7. Графіка та орфографія церковнослов'янської мови: „кси”, „пси”, „фіта”, правила читання букви „іжиця”.
8. Графіка та орфографія церковнослов'янської мови: букви „ук” (форми написання), „он” та „омега”.
9. Графіка та орфографія церковнослов'янської мови: букви „я” та „юс малий”, форми написання „єсть”.
10. Надрядкові знаки в старослов'янській мові. Пасрик у церковнослов'янській мові.
11. Значки наголосів та придиху в церковнослов'янській мові.
12. Титла, їх різновиди, значення і використання в церковнослов'янській мові.
13. Розділові знаки в церковнослов'янській мові та їх використання.
14. Уживання великої літери в церковнослов'янській мові.
15. Система літочислення у старослов'янських пам'ятках.
16. Іменник. Рід, число та відмінок іменників. Іменники 1 відміни, характеристика їх відмінювання. Провідміняти слово жена².
17. Іменники 2 відміни, особливості їх відмінювання. Провідміняти слово раібѣ.
18. Іменники 3 відміни, їх відмінювання. Провідміняти слово благодаіть.
19. Іменники 4 відміни, особливості їх відмінювання. Провідміняти слово маіти.
20. Особові займенники і зворотний займенник, особливості їх відмінювання. Провідміняти слова а4зѣ, мы².
21. Неособові займенники, класифікація за значенням і особливості їх відмінювання. Провідміняти слово и4же.
22. Іменні (короткі) прикметники, особливості їх відмінювання. Провідміняти слово св#1тъ, -а, -о.
23. Творення і відмінювання займенникових (повних) прикметників. Провідміняти слово св#ты1й, -#, -є.
24. Творення вищого і найвищого ступенів порівняння прикметників церковнослов'янської мови.
25. Кількісні числівники прості, складні і складені. Відмінювання простих числівників.
26. Складні та складені кількісні числівники, їх відмінювання.
27. Порядкові числівники, їх творення і відмінювання. Збірні, кратні та дробові числівники, їх відмінювання.
28. Теперішній час дієслів. Дієслово бы1ти в теперішньому часі.
29. Майбутній час дієслів. Дієслово бы1ти у простому майбутньому часі.
30. Аорист, його значення і дієвідмінювання. Дієслово бы1ти в аористі.
31. Імперфект, його значення, творення і дієвідмінювання. Дієслово бы1ти в імперфекті.
32. Перфект, його значення, творення і дієвідмінювання. Дієслово писа1ти в перфекті.
33. Плюсквамперфект, його значення, творення і дієвідмінювання. Дієслово писа1ти в плюсквамперфекті.
34. Умовний спосіб дієслів, його значення, творення і дієвідмінювання.
35. Наказовий і бажальний способи дієслів, їх значення, творення і дієвідмінювання.
36. Активні дієприкметники теперішнього і минулого часів, їх творення і відмінювання.
37. Пасивні дієприкметники теперішнього і минулого часів, їх творення і відмінювання.
38. Прислівники церковнослов'янської мови, їх творення і значення.
39. Частка, сполучник, прийменник та вигук у церковнослов'янській мові. Особливості використання деяких сполучників та прийменників.
40. Головні члени речення підмет та присудок, способи їх вираження. Особливості узгодження присудка з підметом.

41. Другорядні члени речення (означення, додаток, обставина) і способи їх вираження. Давальний самостійний відокремлений зворот.

42. Вираження заперечення в церковнослов'янській мові.

Тексти для вивчення напам'ять:

1. Розповісти напам'ять „Царю небесний...” церковнослов'янською мовою.
2. Розповісти напам'ять молитву до Пресвятої Трійці церковнослов'янською мовою.
3. Розповісти напам'ять „Отче наш...” церковнослов'янською мовою.
4. Розповісти напам'ять „Вірую...” церковнослов'янською мовою.
5. Розповісти напам'ять „Достойно єсть...” церковнослов'янською мовою.
6. Розповісти напам'ять „Під Твою милість...” церковнослов'янською мовою.
7. Розповісти напам'ять „Взбранной воеводи...” церковнослов'янською мовою.
8. Розповісти напам'ять молитву до Чесного Хреста („Да воскресне Бог...”) церковнослов'янською мовою.
9. Розповісти напам'ять 1-ий псалом церковнослов'янською мовою.
10. Розповісти напам'ять 50-ий псалом церковнослов'янською мовою.
11. Розповісти напам'ять 90-ий псалом церковнослов'янською мовою.
12. Розповісти напам'ять 10 приповісток Соломонових церковнослов'янською мовою.
13. Розповісти напам'ять тропар Воскресіння Христового церковнослов'янською мовою.
14. Розповісти напам'ять тропар Різдва Христового церковнослов'янською мовою.
15. Розповісти напам'ять тропар Хрещення Господнього церковнослов'янською мовою.
16. Розповісти напам'ять тропар Преображення Господнього церковнослов'янською мовою.
17. Розповісти напам'ять тропар „Благообразний Іосифе” церковнослов'янською мовою.
18. Розповісти напам'ять „Світися, світися, новий Єрусалиме...” церковнослов'янською мовою.
19. Розповісти напам'ять „Богородице Діво” церковнослов'янською мовою.
20. Розповісти напам'ять „Іже херувими...” церковнослов'янською мовою.
21. Розповісти напам'ять „Спаси, Господи, люди Твоя...” церковнослов'янською мовою.

Навчальна дисципліна завершується іспитом у 2 семестрі. Білет для іспиту складається із чотирьох питань. Студент повинен з'ясувати 2 теоретичні питання програми курсу (із вказаних вище), проілюструвавши прикладами; 3 питання – розповісти напам'ять молитву, тропар, псалом чи паремії церковнослов'янською мовою із вказаного вище переліку; 4 питання – прочитати уривок тексту із Діянь святих апостолів, перекласти, прокоментувати окремі фонетичні та граматичні особливості тексту.

5.3. Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути:

Вивчення азбуки старослов'янської та церковнослов'янської мов, виконання практичних завдань, контрольних та самостійних робіт, вивчення напам'ять молитов, тропарів, псалмів, паремій, церковнослов'янської лексики, читання та переклад текстів з церковнослов'янської мови на українську.

6. Форми поточного та підсумкового контролю

Формами поточного контролю є усне опитування, виконання вправ, тестування, самостійні роботи, контрольні роботи.

Формою підсумкового контролю є екзамен.

Керівними принципами при викладанні та оцінюванні студентів є академічна добросовісність, креативність, толерантність, дискусійність, плюралізм думок, повага до різних конфесій.

Не толеруються будь-які форми порушення академічної доброчесності, академічна неуспішність, списування, плагіат.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1 Рускуліс Л., Баденкова В., Корнієнко І. Корпус навчально-методичних матеріалів: мовознавчий та історико-лінгвістичний цикли: навч.-метод. посіб. Миколаїв: Іліон, 2020. 500 с.

2 Скаб М. Церковнослов'янська мова української редакції: Історія виникнення та функціонування, графіка, орфографія, фонетика, лексика. Чернівці: Видавничий дім „РОДОВІД“, 2014. 340 с.

3 Скаб М. В. Церковнослов'янська мова української редакції: морфологія, синтаксис, історія перекладів та виправлень. Чернівці: Видавничий дім „РОДОВІД“, 2018. 284 с.

4 Скаб М. В. Церковнослов'янська мова української редакції. Чернівці: Технодрук, 2020. 644 с.

5 Скаб М. В., Артеменко Г. С. Церковнослов'янська мова: навчально-методичний посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, 2022. 120 с.

Допоміжна література

1 Антончук О. Старослов'янська мова у системі фахової підготовки вчителя-словесника. *Актуальні питання гуманітарних наук*: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 35. Том 1. С. 194–197

2 Зелінська О., Тищенко Т. Старослов'янізми в сучасних дискурсивних практиках. *Філологічний часопис*. 2023. № 1 (21). С. 56–66.

3 Корнієнко С. (2019). Старослов'янізми в українській мові: від семантики до стилю. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2019. № 2. С. 86–90.

4 Царалунга І. Словозмінна варіативність іменників у церковнослов'янських текстах української редакції XV ст. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*: збірник наукових праць. Хмельницький, 2019. Вип. 17. С. 5–12.

5 Царалунга І. Словозмінна варіативність власних назв у церковнослов'янських пам'ятках української редакції XIV – XV ст. *Студії з ономастики та етимології*. 2021-2022 / відп. ред. В.П. Шульгач. Київ, 2022. С. 190-197.

Словники, бібліографічні покажчики

Белей Л., Белей О. Словник старослов'янсько-український. Львів: Свічадо, 2001. 332 с.

Інформаційні ресурси

[http://uk.wikipedia.org/wiki/Староцерковнослов'янська мова](http://uk.wikipedia.org/wiki/Староцерковнослов'янська_мова)

[http://uk.wikipedia.org/wiki/Кирило і Методій](http://uk.wikipedia.org/wiki/Кирило_і_Методій)

[http://www.sviato.in.ua/persons/kyrylo and methodij.php](http://www.sviato.in.ua/persons/kyrylo_and_methodij.php)

www.my-bible.info – Біблія церковнослов'янською мовою

<http://www.parafia.org.ua/biblioteka/svyate-pysmo/bibliya> – переклад Філарета

http://www.isuspan.com/b/Biblia_ukr_Kulish/ – переклад П. Куліша, І. Пулюя та

І. Нечуя-Левицького

<http://ukrbible.at.ua/> – переклад І. Хоменка

<http://ukrbible.at.ua/> – переклад І. Огієнка

www.bible.com – переклад Р. Турконяка